

Voorzitter : J. Oonk, Margrietlaan 28, 7261 CD Ruurlo.
Telefoon 05735 - 2861.
Secretaresse : Mevr. S. Klein Bluemink, Postbus 61, 7261 KL Ruurlo.
Telefoon 05735 - 1685.
Penningmeester : A.J. van Bremen, het Hoge 54, 7251 XZ Vorden.
Telefoon 05752 - 2736.
Bankrekening: RABO-bank Ruurlo, rekeningnummer 3567.22.996
t.n.v. Old Reurle.
Archief : F. Toevank, G.Sprokkereefstraat 2, 7261 GM Ruurlo.
Telefoon 05735 - 1390.
Redactieadres : J.H. Tornij, 't Gotink 43, 7261 VE Ruurlo.
Telefoon 05735 - 2997.

De vereniging is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel te Zutphen,
onder nummer V 103401.

-o-

VAN HET BESTUUR.

" 't Is weer voorbij die mooie zomer". Dat zong Gerard Cox al en ook dit jaar is het allemaal weer goed gekomen. Al had in juni nog niemand kunnen denken dat hij in de juli de tuin weer moest sproeien. Zo snel kan dat veranderen hier. Hopelijk is iedereen weer helemaal uitgerust en kan er weer een jaar tegenaan.

Dan nu maar weer aan de slag; dat geldt ook voor Old Reurle. We beginnen dit jaar wat anders dan vorige jaren. September is in Ruurlo toch altijd een wat moeilijke maand. Of de mensen zijn bezig met de voorbereidingen voor de septemberfeesten of doen hun best om de naweën weer te boven te komen. Vandaar dat we het een goed idee vonden om ons normale programma te starten in oktober en om in de maand september eens wat anders te doen. Dat anders is dan een uitstapje op zaterdag 21 september naar het Schepershuus en de Mallumse Molen in Eibergen. Het Schepershuus is het museum van de heer Herman Schepers, die ook al eens een lezing heeft gehouden voor Old Reurle, over zijn opgravingen in de Achterhoek. We willen nu wel eens zien wat hij zoal gevonden heeft en hoe hij dit in zijn museum heeft samengebracht. Zie verder de speciale aankondiging verderop in de Kroezeboom.

Old Reurle zal de komende tijd worden geleid door een andere voorzitter. Ondergetekende heeft er behoefte aan om eventjes "in retraite" te gaan. Af en toe is het verstandig even wat afstand te nemen van de dingen, anders wordt het alleen maar routine. Bovendien kan ik dan meer tijd vrij maken om het veldnamen-onderzoek eens echt af te ronden. Verder heb ik me nogal wat werk op de hals gehaald met het verzamelen van oude landbouwwerktuigen. Op de stukjes in de Gelderlander en de G.O.C. zijn een heleboel reacties en aanbiedingen gekomen, zodat ik de afgelopen weken mijn handen meer dan vol heb gehad. En dat is nog maar het begin. Het is dus beter dat ik even terugtreedt als voorzitter. Binnen het bestuur was de animo niet zo groot, maar gelukkig hebben we de heer Ton van Heck bereid gevonden om deze taak op zijn schouders te nemen. Van Heck heeft al eerder het secretariaat waargenomen en coördineert ook de activiteiten-commissie. Hij is dus een beetje ingeburgerd in de bestuurszaken, vandaar dat dit voor ons een goed alternatief is. Zodra ik alles weer onder controle heb, keer ik in principe terug. Dat waren dan wel de belangrijkste punten van dit moment. We hebben er alle vertrouwen in dat ook het komende seizoen alles weer gesmeerd zal lopen en dat onze vereniging de groeilijn (in aantal leden en in kwaliteit) zal doorzetten.

Jan Oonk, voorzitter.

UITSTAPJE NAAR EIBERGEN.

In plaats van de gebruikelijk bijeenkomst in september organiseert de historische vereniging Old Reurle dit jaar een uitstapje naar Eibergen. Dit uitstapje zal plaatsvinden op zaterdagmiddag 21 september a.s.

Het is de bedoeling dat we een bezoekje zullen brengen aan het Schepershuis (het museum van de amateur-archeoloog Schepers) en de Mallumse Molen. De laatste zal dan in vol bedrijf zijn en dat maakt het extra interessant.

We vertrekken 's middags om 13.30 uur vanaf restaurant de Luifel aan de Dorpsstraat. Voor (particulier) vervoer zal worden gezorgd.

De kosten zijn op dit moment nog niet helemaal begroot, maar zullen zeker niet meer dan f. 5,- per persoon bedragen.

We hopen dat iedereen meegaat. U kunt zich even aanmelden bij de heer T. van Heck, Dorpsstraat 35, telefoon 2894 en de rest wordt allemaal geregeld.

Het wordt vast een gezellige en leerzame middag.

INGEKOMEN STUKKEN.

De vereniging ontving de volgende berichten:

*Het Staring Instituut in Doetinchem stuurde een uitgebreid overzicht over hun doen en laten.

*De Stichting Gelders Oudheidkundig Contact in Zutphen stuurde een overzicht van de cursussen in 1991/1992, waar onder meer aan bod komen: musea, geschiedbeoefening en monumenten.

*Dezelfde Stichting zond ons ook hun nieuwsbrief "Monumenten-inventarisatie project Gelderland".

Al deze stukken liggen ter inzage aan de Dorpsstraat 35. Wilt U komen maak dan van te voren wel even telefonisch (2894) een afspraak.

AANVULLING PROGRAMMA 1991/1992.

15 april 1992: Een gezamenlijke avond met Lochem in cafe Bousema, Zutphenseweg te Lochem.

De heer Koos Dansen geeft dan een lezing met als thema De Achterhoek.

VERZOEK REDACTIE.

Helaas komt er de laatste tijd weer weinig copy binnen om de Kroezeboom mee te vullen. Slechts de "vaste" inzenders dragen elk nummer hun steentje bij aan het samenstellen van ons kwartaalblad. Ik doe daarom een beroep op een ieder om toch eens een stukje in te leveren, zodat de Kroezeboom niet alleen een blad wordt voor ons, maar ook samengesteld is door ons.

DE BROODBAKKERIJ OMSTREEKS 1900 (vervolg).

door D.H. Kranenbarg.

Noot redactie:

Vorige keer hebben we een opsomming gegeven van de gebruiksvoorwerpen en grondstoffen, die gebruikt werden in de bakkerij. Dat verhaal wordt nu afgesloten met een opsomming van de bereiding, alsmede de gebruikte brandstoffen.

Vervolg verhaal van de heer D.H. Kranenbarg:

Wit- en tarwebrood:

Nadat bloem, gist, water en zout in de trog waren gekneet, werd het deeg te rijzen gelegd. Nadat het voldoende gerezen was, werden er stukken van circa 2 kilogram afgehakt en opgebald, die weer op met weinig bloem bestrooide kleedjes werden gelegd. Na een rijstijd van ongeveer een half uur werden hiervan langwerpige deegstukken gerold. Deze werden weer $3/4$ à 1 uur te rijzen gezet en vervolgens met behulp van schepbord en schieter in de hete oven geschoten.

Na de oprichting van de Keuringsdienst van Waren werd er een Broodbesluit in de wet opgenomen. Toen moest elk brood aan een standaard gewicht voldoen. Men ging uit van een eenheid brood. Eén eenheid moest voldoen aan een gewicht van 240 gram droge stof. Om aan zo'n eenheid te komen moest het brood 400 gram wegen of een veelvoud daarvan. Vroeger werd het brood per pond verkocht.

Roggebrood:

Nadat het roggemeel met water en zout tot een homogene massa was gekneet werd het over de hele lengte van de trog vastgedrukt en met de natte hand glad gestreken. Dan werden hier met behulp van de broodspitter rechthoekige stukken van gestoken, door de zemelen gerold en, zo nodig, handmatig gevormd en door middel van de brede schieter op de vloer van de heetgestookte oven geschoven. Voor een oven-roggebrood werd de oven langzaam opgestookt, want de hitte moest langzaam in het muurwerk trekken (accumuleren). Als het roggebrood in de oven stond, werd de deur met wat achtergehouden deeg luchtdicht afgesloten (net als een ruit met stopverf ingezet wordt). Hierdoor werd het roggebrood niet hard, want de baktijd is 20 tot 24 uur. Voordat het eerder genoemde broodbesluit in werking trad, werd roggebrood ook per pond verkocht.

Het eerste brood dat ik uitgevent heb kostte:

- * wittebrood - 28 cent per 16 ons.
- * roggebrood - 4 cent per pond.

Krentebrood:

Dit was een luxe-artikel, dat practisch alleen op bijzondere dagen op tafel kwam. Als bijzondere dagen golden een bruiloft of een kraamvisite.

Voor een bruiloft werd voor iedere genodigde familie $1/3$ krentebrood gerekend. Dit waren krentebroden van 5 pond deeggewicht. Deze kosten f. 1,25. Bovendien werd er voor de liefhebbers en voor de mensen die geen krentebrood lustten (die waren er niet veel) wittebrood met kaas op tafel gezet.

Bij de geboorte van een baby was het de gewoonte dat men op kraamvisite ging met een groot krentebrood, met een gewicht van 10 à 12 pond. De prijs hiervan was f. 2,50 à 3,00.

Zo'n krentebrood werd ook wel pillewegge genoemd (een pille is een grote plak). De grootouders of verdere naaste familieleden gingen meestal met paard en wagen op kraamvisite en namen zelf de pillewegge mee. Ze brachten hiervoor grote theedoeken mee, waar het krentebrood in werd verpakt. Het geheel werd niet dichtgeknoopt, maar met spelden vastgezet. De einden werden omgeslagen en ook met een speld vastgezet. Als de af te leggen afstand niet te groot was, gingen ze te voet met het brood onder de arm. Vandaar het gezegde: "Met den krommen arm gaon". Later toen de fiets meer in zwang kwam kon het krentebrood niet meer meegenomen worden, zodat de bakker voor de bezorging moest zorgen.

Dat was soms een heel eind uit de buurt. Over bezorgkosten werd niet gepraat. Je had het maar te doen, want het gezegde: "De ene traag, de andere graag" was toen ook al van toepassing.

De brandstoffen:

Deze bestonden uit houtbossen. Om daar aan te komen werden de houtverkopen bezocht. In Ruurlo was de voornaamste houtverkoop die van Huize Ruurlo. Deze vond plaats in de zaal van "De Keizerskroon".

De beste bossen waren de zogenaamde schansebossen. Hierin werd dik en dun hout verwerkt. Dit in tegenstelling met de snoeibossen, die alleen uit dun hout bestonden. Het door ons benodigde hout kwam hoofdzakelijk uit de Mors, een bos gelegen aan beide zijden van de Morsdijk. Het op de singels groeiende eikenhout mocht niet gekapt worden. Dit werd later in het voorjaar gekapt; van de bast ontdaan; in stukken verdeeld en als talhout of schelhout verkocht. De bast werd aan bossen gemaakt en naar de runmolens vervoerd; gemalen en aan de leerlooierijen verkocht. De overgebleven takken leverden de eerder genoemde snoeibossen op. Na de houtverkoop werden de houtbossen opgehaald en achter het huis opgetast. Zo ontstonden grote houtmijten. Als al het hout binnen was, zat er 30 à 40 vim (1 vim = 100 bos) aan de mijt.

DE MAN MET DE ACHT NAMEN.

door P.Y. ten Arve.

Als U deze titel in verband brengt met een spannend verhaal zit U er gewoon naast. Het is één van de vele probleemgevallen die je bij stamboomonderzoek (regelmatig) tegenkomt en die je met een beetje geluk en gepuzzel op kunt lossen. Wat is het geval?

In 1710 trouwen in Ruurlo Anna (d.v. Bartheld) ten Erve op de Scheperij en Gerrit Willemsen (z.v. Willem Hendriks) aan de Hellenplaats, beiden uit Ruurlo. In de periode 1711-1732 krijgt dit echtpaar 9 kinderen die worden gedoopt en ingeschreven. Op zich niets bijzonders, maar wel opmerkelijk is dat bij de in totaal 10 inschrijvingen in de doop- (9x) en trouwregisters (1x) de vader acht verschillende namen draagt. Soms zijn de verschillen gering, maar vaak ook luidt de naam geheel anders.

Ik heb het volgende gevonden:

- 1). 1710 Gerrit Willemsen (z.v. Willem Hendriks) aan de Hellenplaats;
- 2). 1711 Gerijt Willemsen;
- 3). 1714 Gerrit Hellen (ook in 1716 en 1723);
- 4). 1719 Gerrit Hollen;
- 5). 1720 Gerrijt Hillebrants;
- 6). 1724 Gerrijt Kellener;
- 7). 1728 Gerrijt Hekkeman;
- 8). 1732 Gerrijt Hekman.

Dit verhaaltje wil mede duidelijk maken, dat stamboomonderzoek in de registers op basis van geslachtsnaam van de man, moet worden gecompleteerd met de voornamen van zowel man als vrouw en de familienaam van de vrouw. Op die manier lost U vaak onoplosbare zaken op of vindt U welkome ontbrekende schakels.

BRAND IN DE VELDHOEK.

uitgezocht door G.H. Kreeftenberg,

Bron: Archief gemeente Ruurlo.

Op 4 december 1826 brandde de boerderij "Schuttenstede" tot de grond toe af. Ook de schuur werd een prooi der vlammen.

Op de boerderij waren 2 paarden, 1 veulen, 21 schapen, 2 mestvarkens, 3 herfstkeune en 6 hoenders, die allemaal gered konden worden. Het huis was eigendom van het St. Antoniusgilde te Zutphen.

Howel de huizen erg brandbaar waren - ze waren meest van hout en twijgen gebouwd met een dak van stro - was het toch al weer enkele jaren geleden (in 1819) dat er voor het laatst een boerderij was afgebrand.

Ook deze brand zou waarschijnlijk in het vergeetboek zijn geraakt, als niet in een brief van 5 september 1827 de burgemeester van Ruurlo aan de Officier van Justitie te Zutphen had gemeld, "dat op 4 september j.l. omstreeks 10 uren door E.J. Stegeman en Albert Hillebrand aan hem hadden meegedeeld dat de schuur behorende bij het huis, bewoond door de landbouwer B. Groes in de Veldhoek was afgebrand".

Volgens de zegslieden was de brand vermoedelijk aangestoken omdat A. Hillebrand onder een spoor van het huis, terwijl men bezig was de voorgevel met natte lakens af te dekken en zo tegen brand te behoeden, een halve broekschadde vond die reeds bijna verbrand was.

Na dit vernomen te hebben heb ik, zo vervolgt de burgemeester "dadelijk 6 personen, te weten 2 naar Vorden, 2 naar Hengelo en 2 naar Zelhem gezonden, teneinde de burgemeesters dezer gemeenten te verzoeken om hun dorpsgenoten te vragen uit te zien naar vreemde personen in hun gemeente". Mocht men deze tegenkomen zo vraagt hij om ze aan te houden om een mogelijke brandstichter te ontdekken. Ook in Ruurlo heeft hij hiertoe opdracht gegeven, tot nu toe echter zonder resultaat. In een ander schrijven van dezelfde dag, geeft hij het gebeuren door aan de Commissaris waarbij hij tevens vermeld van de vermoedelijke brandstichting. Ook deelt hij hierin mede, dat er veel turf en schadden in de schuur waren opgeslagen en ook 2 ploegen welke alle door de vlammen zijn verteerd.

"Al wederom zie ik mij in de noodzakelijkheid U Edele te moeten berichten, dat gisterenavond omstreeks 8 1/2 uur brand is ontdekt in de schuur van de landbouwer D. Liestro in de Veldhoek" zo schrijft de burgemeester op 8 september. "De brand werd dadelijk geblust, maar is zonder twijfel het gevolg van kwaadwilligheid".

Het erve "Liestro" is de eerste plaats, die ten westen aan de Groesplaats grenst, waarvan de schuur in de avond van de 4e dezer is afgebrand.

Het gevolg van deze brand is, dat Derk Liestro, pachter van het erve Liestro in de Veldhoek, bij de burgemeester ontboden wordt.

Deze vertelt hem dat het afbranden van huis en schuur op Schuttenstede voor ongeveer 9 maanden, nu onlangs het afbranden van de schuur op het erve "Groes" en laatstelijk het branden van het strodak op de schuur van hem, Liestro, welke laatste brand nog tijdig werd geblust, op brandstichting wijzen.

Omdat de drie gebouwen niet alleen in hetzelfde buurtschap, maar bovendien ook dicht bij elkaar liggen, wijst alles erop dat de drie branden zijn aangestoken.

Deze samenloop van omstandigheden maken dat een zekere Toon H., bijna 2 1/2 jaar als knecht bij Liestro wonend, hiervan verdacht wordt.

Omdat de rust en veiligheid van leven en bezittingen zowel voor Liestro en de zijnen, als voor zo vele andere mensen gewaarborgd moet worden, is het nodig om brandstichters in verzekerde bewaring te stellen.

Op Liestro; zo vervolgt burgemeester Luitjes, rust de plicht om van de persoon van Toon H., diens geaardheid en imborst, openbaar levensgedrag, zijn verkeer met anderen en wel met wie het meeste, zijn veel of weinig uitgaan en welke tijden van den dag of avond, een zo nauwkeurig mogelijk verslag te geven.

Derk Liestro verklaart hierop, over het werken van Toon zeer tevreden te zijn en nooit geen verkeerde gedachten over Toon te hebben gehad.

Het kwam hem, na 3 branden, wel vreemd voor, dat Toon H. altijd de eerste was die de brand zag. Wat de imborst van Toon H. betrof wist hij dat deze lichtgeraakt en haatdragend was en een belediging niet spoedig vergat. 's Zomers ging Toon niet veel uit maar in de winter wel. Volgens zijn eigen zeggen ging Toon meestal naar zijn broer Jan, een strodekker, die ook in de Veldhoek woonde. Zijn weerthuiskomsten waren ongelijk; het vroegst 's avonds om 9 uur maar meesttijds later, elf uur, half twaalf en soms half twee. Liestestro had herhaaldelijk zijn ongenoegen over dit late thuiskomen te kennen gegeven en erbij verteld dat hij de deur niet ongesloten kon laten en het niet aangenaam was 's nachts uit je warme bed te moeten om hem binnen te laten. Hierop was Toon eerst wel vroeger thuisgekomen, maar dit was maar van korte duur geweest.

Over de brand bij "Schuttenstede" herinnert Liestestro zich, dat op de avond van de dag waarop Schuttenshuis afbrandde, Toon na het avondeten was uitgegaan; volgens zijn zeggen naar zijn broer Jan.

Om daar te komen moet men het erve "Schuttenstede" langs zijn hele lengte passeren. Wat de distantie aangaat is er geen onderscheid of men langs de boerderij gaat aan de kant van erve "Sikkeler" of aan de zijde van erve "Groes", aan de laatste zijde waren huis, schuur en schaapskooi gelegen.

Toen hij omstreeks half elf thuis kwam, vertelde hij dat bij Schuttenhuis brand was. Deze brand had hij her eerst gezien bij het ingaan van het dijkje waarvan men van de heide bij het huis "Liestestro" komt. Na deze kennisgeving was hij met haast naar de brand gelopen, waar hij ijverig aan het blussen had mee geholpen.

Na het afbranden van "Schuttenstede" had Toon H. als hierover gesproken werd, erop gewezen dat hij, in tegenstelling van zijn gewoonte, aan de zijde van de "Groes" langs het huis was gelopen. Het leek erop, alsof hij hiermee wilde zeggen dat hij, indien hij zijn gewone weg gelopen had, het begin van de brand waarschijnlijk had kunnen ontdekken.

Liestestro vertelde verder dat hij laatstleden zondagavond bij hun bezoek aan Schuttenhuis, over het gebeurde sprekende, gehoord had dat de bewoners zich goed wisten te herinneren dat hun huis 's avonds omstreeks half elf in brand had gestaan. Ook konden ze zich herinneren dat kort voor die tijd hun hond achter de schuur iemand, hard blaffende, had aangevallen; iemand die ze wegens de donkerte niet konden zien, maar die door de hond naar de kant van de Groes en Liestestro was vervolgd. Hierbij had de jonge vrouw van Schuttenhuis, Jenneken Sieverink, huisvrouw van Harmen Menkhorst, verteld dat hun hond reeds lang op niemand zo gebeten was als op voornoemde Toon H., hetgeen ze toeschreef aan het feit dat Toon de hond altijd tergde en gooide.

Vrouw Liestestro had ook aan haar man verteld dat in de namiddag van de dag waarop 's avonds de schuur van "Groesstede" in brand geraakte, Toon enige garven gemaaid de boekweit van den Liestestro's kamp gehaald had om voor de paarden te snijden. Nadat hij de boekweit gesneden had, vertelde Toon aan de vrouw van D. Liestestro dat hij zijn vestje op de kamp had laten liggen. Toen hij dit vertelde had hij het buis, dat men over het vestje draagt, aan. Het was waarschijnlijker geweest als hij zijn buis vergeten was.

Dit laatste was op dat moment niet zo tot vrouw Liestestro doorgedrongen, maar zij had hem geantwoord dat er nog tijd genoeg was om het vestje op te halen, omdat het avondeten nog lang niet gereed was. Maar dit vond Toon niet goed; hij wilde het eerst na het eten ophalen, dan kon hij zich nog wat vertreden.

Na het eten was Toon uitgegaan, naar men dacht om het vestje even op te halen. Hoewel de kamp dicht bij het huis ligt, was er ruim een uur verstreken eer Toon weer thuis was. Als hij weer thuiskomt is alles naar bed, met uitzondering van de oude vrouw die bezig was de vuurhaard toe te raken.

Ook Toon begaf zich naar zijn bed, dat niet ver van de haard verwijderd is. Hij lag nog maar even in bed toen hij de oude vrouw toeriep het vuur beter te raken; het werd in zijn bed zo licht. De oude vrouw, boos over zijn opmerking, trekt de gordijnen van Toon zijn slaapstede los om te ontdekken van waar het licht komt. Met dat zij dit doet komt Toon tegen haar in, uit het bed barsten (zo staat het in het verslag) en loopt naar buiten en vervolgens ook naar de brandende schuur van Groes, waarheen ook Liestestro en meer anderen zich begeven.

Toen ze bij Groes aankwamen sliepen de bewoners nog en was Toon de eerste die hun uit de slaap opwekte. Zodra ze opgestaan waren had men ze trouw geholpen om de meubels buiten te brengen.

In die tijd was Toon H. boven op het dak geklommen en hadden anderen hem natgemaakte beddelakens aangegeven welke hij over het dak verspreide. Tijdens dit werk op het dak zou Toon gezegd hebben: "de vlam kan mij hier ook nog wel om het gat slaan, de rook komt onder de deken heen". Doch Liestro heeft hem dit zelf niet horen zeggen.

Wel had, na korte tijd, Albert Hillebrand gezien dat er rook uit het dak van het huis kwam, waarna hij met de hand hier naar voelende er een brandende schadde had uitgehaald en het stro direct weer had dichtgedrukt om het in brand raken van het dakstro te voorkomen.

Van de ruzie tussen Toon H. en de knecht van Groes, Albert Visschers genaamd, weet D. Liestro verder niets. Wel heeft hij gehoord, dat die beiden te veel gedronken hadden en ruzie over het dansen hadden gemaakt of dat ze zich geslagen hadden.

Wat betreft het afbranden van de schuur bij Groes vertelt Liestro dat hem laat in de middag, toen hij op het dijkje Toon tegenkwam, door deze was gevraagd of hij geen vreemdeling gezien had, toen hij met de ledige wagen aan de andere zijde de dijk binnenvoer. Op het ontkennende antwoord van Liestro had Toon verteld dat hij een vreemd manspersoon, slecht gekleed, had ontmoet die hem gezegd had: "het huis van Liestro is ook niet te goed om verbrand te worden". Hierna was de vreemdeling over het dijkje van Liestro zijn brink weggegaan, terwijl Liestro met een ledige wagen aan het andere eind de dijk binnenvoer en de vreemdeling had moeten zien.

Twee dagen later, vrijdag, had de vrouw van Liestro alleen het water voor het vee in huis moeten halen. Toon H., die dit anders altijd deed, had hieraan niet meegeholpen. In de tijd dat vrouw Liestro water aandroeg, kort voor het avondeten, was Toon H., via de voordeur, om het huis heen gegaan naar de schuur of schoppe.

In dezelfde tijd hadden twee kinderen van D. Liestro, respectievelijk 11 en 13 jaar oud zich verbeeld een brandlucht te ruiken. Niemand anders had dit echter gemerkt.

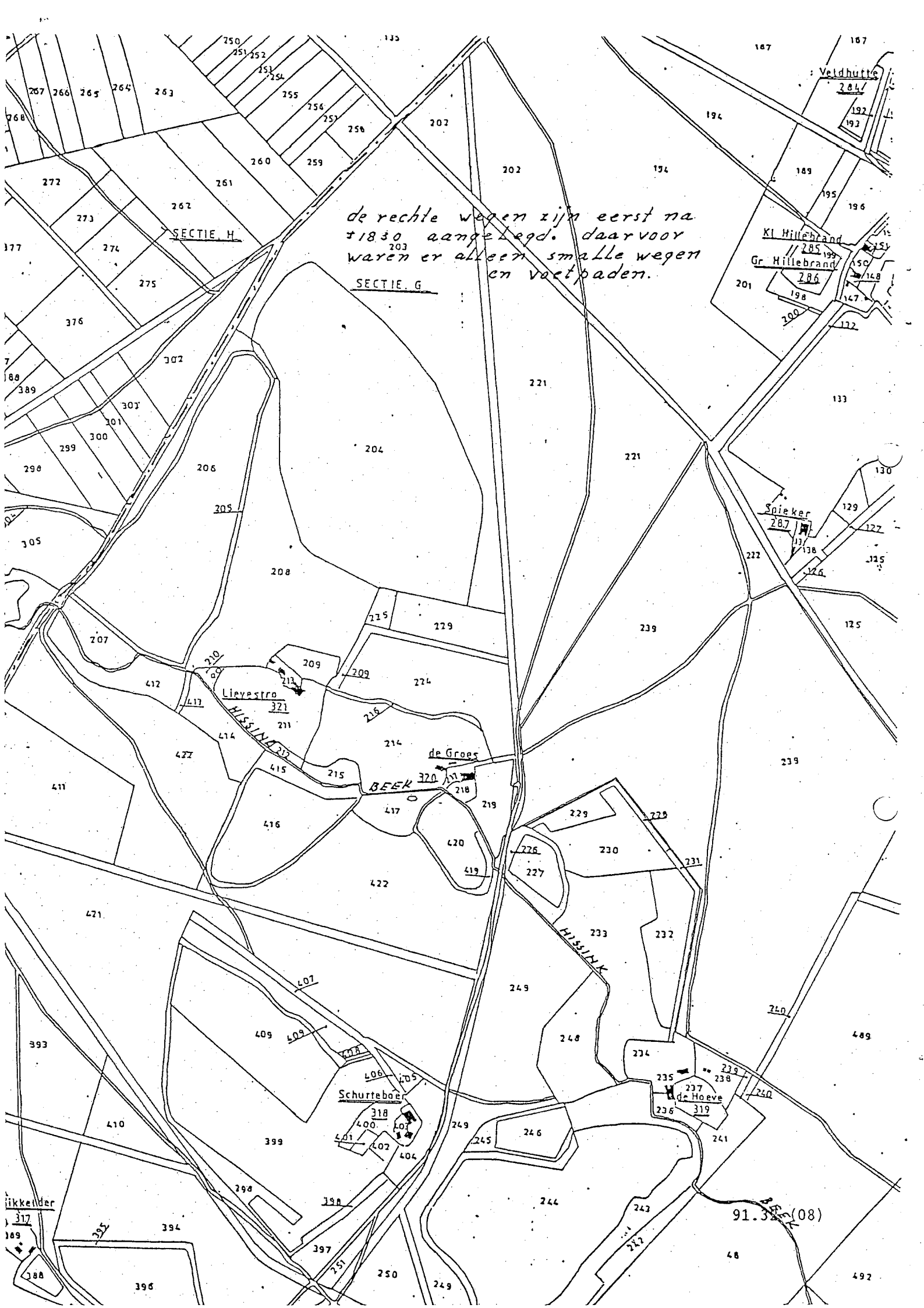
Korte tijd later, Toon H. was inmiddels ook weer in huis, begaf men zich aan tafel. Terwijl men nog geen kwartier aan tafel zat, gedurende welke tijd Toon gedurig op zijn stoel zat te draaien, had deze gezegd dat het eten hem niet smaakte. Op de vraag of hij liever wat anders wilde, had hij geantwoord dat dat niet hoefde.

De oude Liestro had met Toon H. tegen een vergoeding, geaccordeerd om over de gebouwen wacht te houden. Nadat hij van tafel was opgestaan om zijn wacht te betrekken had Toon zijn sabel gekregen, om daarmee naar buiten te gaan, waarbij D. Liestro tegen hem had gezegd: "het zal nog geen nood doen". Toon had hierop geantwoord: "Het kan al wel branden".

Voordat Toon bij de schuur kon zijn was hij alweer terug, klopte op het venster, zeggende: "Gij moet gauw komen" zonder te zeggen waarom. Toen ze buiten bij de schuur waren, zagen ze dat de onderkant van het strodak aan het achtereind van de schuur "wel een vaam lang brandde en vlamde". Het gelukte echter de brand in korte tijd te blussen.

Tot zover het gesprek van D. Liestro met burgemeester Luitjen.

(wordt vervolgd).

de rechte wegen zijn eerst na
1830 aangelegd. daarvoor
waren er alleen smalle wegen
en voetpaden.

SECTIE H

SECTIE G

Lijvestra

BEEK

de Groes

HISJINK

Schurteboer

de Hoeve

Likkelder

91.38 (08)

ONTBOEZEMING BIJ DEN DOOD MIJNER VROUW.

Dit is de titel van een gedicht van Jan ten Arve, dat hij schreef naar aanleiding van het overlijden van zijn vrouw Sientje ter Haar.

Hoe weinig kan de mensch op al wat aardisch is bouwen.
Hoe weinig op 't bezit van 's werelds goed betrouwen.
De bloem, die 's morgens bloeit, is 's avonds vaak verdort,
het huis dat 's morgens staat, des avonds ingestort.

De man die 's morgens denkt zijn dagwerk te volenden,
ligt 's avonds vaak ter neer, in ziekte en ellenden.
Waar 's morgens 't lied der vreugd weergalmt en schalt in 't rond,
is 's avonds vaak gekerm en klaagt dezelfde mond.

Waar 's morgens van genot de bekers overvloeijen,
daar hoort men 's avonds vaak de storm des onspoeds loeijen.
Des morgens is er vreugd, des avonds reeds geklag,
des morgens blij gejuich, des avonds wee en ach!

Wat ziet men 's zomers vaak de zon aan de oosterklimmen,
met onbewolkten glans en grootschen luister klimmen.
En 's middags - is de lucht reeds gansch in 't zwart gehuld,
dat 't oog des landman's trekt en reeds met zorg vervult.

Dan ziet hij in 't verschiet het dreigend onweer hangen,
en hoopt een milden stroom van regen nog te ontvangen.
Doch eensklaps keert de wind, daar breekt het onweer los,
en hagelslag en storm verbrijz'len vrucht en tros.

Of komt het noodlot niet met zulke reuzenschreden?
Eer, eer men 't wel vermoedt, is 't ons op zij'getreden
En grijpt meedoogenloos en sleurt ons met zich mee,
en werpt ons, onverhoeds, in eene tranenzee.

De ondervinding leert en doet mij alzoo spreken;
nog voel ik uit mijn oog de bittre tranen leeken.
Om den zoo kostbren schat, zoo vroeg aan mij ontruikt,
en 't bitter zieleleed, dat mij ter neder drukt.

Hoe kort is 't nog geleên, toen kon 'k mijn heil niet schatten,
een ander mogt het zien, nooit kon hij 't regt bevatten.
Hoe zalig en hoe zoet, hoe vergenoegd en blij,
Ik 's levenspad betrad, mijn dierbare aan mijn zij.

Twee maanden is 't geleên, toen kon 'k mij niet bedwingen,
om van ons huwelijksheil een jubeltoon te zingen.
Twee maanden is 't geleên, toen zat zij aan mij zij,
op mijn geboortedag, toen zong ik vrij en blij.

Heb dank, Almagtig God! Heb dank, Algoede Vader!
Voor 't heil dat gij ons schenkt, o milde zegen-ader.
Voor 't overgroot geluk, dat 'k smaak in de echtentrouw;
'k bezit een bloeiend kroost en eene lieve vrouw.

Heb dank voor 't huw'lijksheil zoo ruim ons toegemeten,
Ik ben op eigen grond, op eigen stoel gezeten.
'k Heb liefde, vrede en vreugd, 'k heb al wat ik begeer,
'k leef vrolijk en gezond! Ik dank, ik dank U Heer.

En nu - zij is niet meer - het leven van mijn leven,
de vreugd van mijne vreugd, het doelwit van mijn streven.
Zij is, zij is niet meer - mijn lust, mijn steun, mijn troost!
Ik, droeve, zit alleen te schreijen met mijn kroost.

Zij is, zij is niet meer - mijn roem, mijn welbehagen,
ik heb haar stoflijk kleed naar 't zwijgend graf zien dragen.
Zij is, zij is niet meer - mijn levenslust, mijn hoop....
ontspring, o tranenvloed en neem uw vrije loop.

Geef lucht aan de enge borst en 't diepvers;agen harte,
doch waar, waar vindt ik troost voor mijne boezensmarte?
Ik mis haar, waar ik zoek, of waar ik mijmrend sta,
Ik mis haar waar ik kom, of waar ik henen ga.

En dwaal ik eenzaam rond, in diep gepeins verzonken,
dan schets ik mij haar beeld, 'k zie nog haar ogen linken.
Ik zie de glimlach nog die om haar lippen speelt,
maar 't is een hersenschim, een ijdel schaduwbeeld.

Als zondags 't klokgebom mij roept naar 't huis des Heeren,
om God, als 't hoogste goeij 't aanbidden en te eeren.
Dan zoekt verbeelding, haar om met mij uit te treên,
maar ach, ik ga alleen en keer ook weer alleen.

En keer is huiswaarts weer, dan zie 'k mijn lievelingen,
het viertal spruitjes, die als lam'ren om mij springen.
Zij hupp'len op mij kniën en zien mijn droef gelaat,
wat scheelt U, Vaderlief. Wij deden toch geen kwaad?

Mijn dochttertje dat zag de tranen in mijn oogen,
"Ach", sprak het, "Vaderlief, zijt gij zoo zeer bewogen,
"omdat gij moeder mist, die thans in de aarde rust?
"Och. ons dan maar omarmt, och, ons dan maar gekust?"

Dan grijp ik 't viertal aan en druk het aan mijne harte,
dan mengt zich in mijn ziel de vreugde en de smarte.
De vreugde in mijn kroost, maar telkens komt het weer,
dat hartverplettend woord: zij is, zij is niet meer.

Doch, ging ik ook te ver? vervoerden mij mijn zinnen,
mogt ik, een kind des stofs, een schepsel zoo beminnen?
Dat met haar, al mijn troost, mijn steun en hoop vergaat?
Welaan, de roê gekust die mij zoo pijnlijk slaat.

God heeft misschien daarom, mijn gade mij ontnomen,
opdat ik meer tot Hem, het eenigst goed zou komen.
Hij zag misschien mijn fout, dat ik maar al te zeer,
op aard mijn Eden zocht en niet bij Hem, den Heer.

Zou ik, onwaardige, Gods werk en doen bedillen?
Niet volgen waar Hij leidt? wat Hij wil ik niet willen?
Zou 'k morren tegen Hem, die ons te nut kastijdt?
En ons, uit 't aardsche leed, vaak eeuwig heil bereidt?

Zou ik een Christen zijn en weten van geen strijden,
zou ik in 't droefigst lot den Heere niet verbeiden?
Hem die, uit donkerheid, toch schept het helderst licht,
de mensch door tegenspoed terugbrengt tot zijn pligt.

De hoogste Wijsheid heeft mijn gangen afgeteekend,
en vreugd en droefenis, naar mijne karcht, berekend.
Ik zal dan, welgemoed, naar mijn bestemming treên,
mijn pad zij eenzaam, steil - God zelf verzelt mijn schreên.

Ik zwijg den Heere stil; 'k wil mijn gevoel beteug'len,
nu denk ik aan mijn gaê, ik ijl op aad'laars vleug'len.
De hemelruimte door, tot in een hooger sfeer,
en denk mij daar mijn gaê, bij Jezus haren Heer.

De landman ziet zijn graan op veld en akker rijpen,
en is de oogsttijd daar; hij gaat de sikkel grijpen.
En maait, en bindt het zaam, en brengt ter goeder uur,
de rijkeladen schoof, in zijne voorraadschuur.

De Bouwheer van 't Heelal, die in dit aardsch geweme,
den mensch het aanzijn gaf, zich ook van uit den Hemel.
Het rijpen zijner plant, en komt te zijner tijd,
en voert ons naar de plaats, door Christus ons bereid.

Hij komt te zijner tijd, en zal ons niet begeven,
Hij die, uit zondaarsmin, zijn leven prijs wou geven.
Is voor 't geloovig hart een trouwe bondgenoot,
Hij, hij verlaat ons niet in leven noch in dood.

Neen, Hij verlaat ons niet, die vast in Hem gelooven,
neen, hij beschaamt ze niet, maar schenkt hun kracht van boven.
En snijdt de bleeke dood den draad des levens af,
Hij voert niet slechts tot aan - maar zelfs tot over 't graf.

Ik heb dit opgemerkt aan 't sterfbed mijner gade,
haar roem was Christus kruis, haar hoop was zijn genade.
Zij ademde op de aard, maar niet voor de aarde meer,
zij vond haar hoogste goed in Jezus, haren Heer.

Ik moet om mijn gevoel een weinig lucht te geven,
haar laatste afscheid hier in enkle trekken, geven.
't Is zalig voor mijn hart, haar laatste woorden hier,
naar waarheid, onvervalscht, te brengen op 't papier.

Zij sprak uit hooger kracht: "Niets bind mij meer aan d'aarde
maar als ik 't bidden mogt, ik bad dat gij, mijn waarde.
En 't lieve kuddeke, dat ik hier voor mij zie,
"Ook medereizen mogt. Maar neen; Gods wil geschiê."

"Mogt ik U, waarde man; gelijk mijzelf beminnen,
ik weet, 't is Christuspligt, God bovenal te minnen.
Hij roept mij heden op, 'k volg Hem gewillig na,
ik heb Hem lief, "k geloof en hoop op zijn genaê.

Doch eer mijn krankte mij de sprake mogt benemen,
Reik mij nog eens de hand en laat ons afscheid nemen.
Roep onze kindren hier, 'k wensch ze nog eens te zien,
Om U en hun voor 't laatst mijn afscheidskus te biên".

Zij greep mijn hand en sprak: "Aanhoor mijn zwakke klanken;
nu moet ik U voor 't laatst, mijn Waarde, vurig danken.
Voor 't geen gij voor mij waart, voor al uw liefde en trouw,
van d'aanvang tot aan 't eind, bewezen aan uw vrouw.

Een achttal jaren ruim mogt d'echt ons zaam verbinden,
waar vond men ooit een paar, dat zoo als wij ons minden.
Geen enkel oogenblik, geen enkel bitter woord,
heeft ooit ons huiss'lijkheid of huw'lijksvreugd verstoord.

Ontvang den warmen dank; uit 't binnenst van mijn harte,
God zij mer U - Hij lenige uw droeve, rouw en smarte.
Hij rigte U 't hoofd omhoog - Hij geve U kracht naar kruis,
en brenge ons eenmaal zaam, in 't eeuwig Vaderhuis.

Mijn kind'ren. Ik ga heen. Kom, kust voor 't laatst uw moeder,
'k beveel U 's Vaders zorg en Gode d'Albehoeder.
Weest deugzaam, braaf en goed en wordt gij eenmaal groot,
volgt dan uw moeder na: Kiest God tot bondgenoot.

En nu, Vaart allen wel. God zal U kracht verleenen,
in 't worstelperk der smart; God zal ons ginds vereenen.
Ik smacht naar 't uur des doods. Berust in Gods bestel,
kom, drukt nog eens mijn hand en nu: Vaart allen wel.

O God, daat sta ik nu, ontroerd en diep bewogen,
wie stilt mijn bittre smart? Wie zal mijn tranen droogen?
Tot U wend ik mijn heen, tot U, o groote God,
Beschikker van mijn deel, bestuurder van mijn lot.

Wees Gij mijn troost in smart; leer mij op U betrouwen,
doe mij de wereld slechts als oefenschool beschouwen.
Och, leer en oefen mij, 't zij dan door vreugd of druk,
maar maak mij vroeg bekwaam voor eindeloos geluk.

'k Zal dan, wat mij ook trefft, wat leed mij moog' genaken,
steeds roemen: God is goed; de Heere zal het maken.
Ik loof dan uwer naam en prijs uw raadsbesluit,
ik ween niet zonder hoop, maar roep geloovig uit:

" 't Was een geschenk van U; Gij had ze mij gegeven,
" Gij neemt ze nu terug - 'k wil U niet tegenstreven.
" Neen, tril ik als een blad, en duizelt mij het hoofd,
" God gaf, God nam; de naam des Heeren zij geloofd!"

Ruurlo, Januarij 1861.

J. ten Arve.